

Wstęp

Żyjemy w czasach wzmożonego zainteresowania innowacjami. Konsumenci dostrzegają w nich nowe atrakcyjne dobra, ułatwiające życie i pozwalające inaczej gospodarować własnym czasem. Producenci poprzez wdrażanie innowacji dążą do zwiększenia sprzedaży i poprawy pozycji konkurencyjnej na rynku. Państwa w pobudzaniu innowacyjności dostrzegają możliwość przyspieszenia rozwoju gospodarczego, umocnienia przewagi konkurencyjnej przez kraje najwyżej rozwinięte bądź skutecznego nadrabiania strat przez kraje aspirujące do równania się z najlepszymi. Innowacyjność postrzegana jest jako kluczowe źródło tworzenia nowych wartościowych miejsc pracy i podstawowy czynnik działań ukierunkowanych na wyrwanie się z pułapki średniego dochodu. Przyczynia się też do wzmocnienia eksportu, obniżenia kosztów oraz lepszego gospodarowania ograniczonymi zasobami środowiska naturalnego. Innowacje mają różny wymiar i przynoszą w rezultacie rozmaite efekty. Większość z nich polega na drobnych udoskonaleniach poprawiających cechy użytkowe już istniejących produktów, lecz możliwość spełnienia różnego rodzaju wyżej wspomnianych rozwojowych ambicji zapewniają przede wszystkim innowacje przełomowe. Twórcą tego terminu jest amerykański ekonomista Clayton M. Christensen z Harvard Business School, autor książki *The Innovator's Dilemma. When New Technologies Cause Great Firms to Fail* opublikowanej w 1997 roku. Nie oznacza to, rzecz jasna, że innowacje przełomowe zaczęły pojawiać się dopiero w ostatnich dziesięcioleciach. Wystarczy w tym przypadku wskazać na takie przedsięwzięcia jak wynalezienie maszyny parowej, koła czytelegrafu³. Innowacje przełomowe związane są z nowymi produktami idącymi w parze z nowoczesnymi modelami biznesowymi, zapewniającymi masowość rynku i skutecznie wypierającymi tradycyjne produkty i struktury rynkowe. Dzieło Christensena 13 lat później zostało opublikowane w Polsce⁴. Z kolei w 2016 roku w swoim artykule ogłoszonym w "Harvard Business Review" poddał on ocenie model funkcjonowania korporacji Uber, uznając, że nie mieści się on w ramach innowacji przełomowej. Można by wobec tego postawić inne jeszcze pytanie: czy sformułowana 20 lat temu definicja innowacji przełomowych wytrzyma próbę czasu, skoro jej dotychczasowe założenia nie pozwalają opisywać nowych zjawisk, takich jak model biznesowy i ekspansja Ubera? Czy nasze narzędzia badawcze nie powinny podlegać ewaluacji w ślad za zmieniającą się rzeczywistością? Problem definicji dotyczy nie tylko innowacji przełomowych, lecz także samego ich pomiaru. Powszechność innowacji poparta społecznymi odczuciami o szybko zmieniającej się rzeczywistości nie znajduje potwierdzenia w oczekiwanej dynamice tych przemian. Przyjmując za jej miarę ogólny wskaźnik wydajności czynników produkcji (TFP - *total factor productivity*), od początku XXI wieku obserwujemy w wysoko rozwiniętych krajach jego spadkowo-stagnacyjną tendencję. Być może problem leży w dyfuzji innowacji. Możliwe też, że mamy do czynienia ze zmianą ich struktury na rzecz czynników niematerialnych, ukierunkowanych na jakość życia. W szczególności dotyczy to tzw. przemysłów kreatywnych, których znaczenie, w miarę wzrostu czasu wolnego, bardzo szybko rośnie. Bardzo trafne wydaje się w tym przypadku odniesienie do ula, którego mierzalna rola (produkcja miodu) stanowi jedynie wycinek łącznych efektów pracy pszczół związanych z zapylaniem roślin. Podobnie innowacje mogą kreować efekty zewnętrzne wpływające dodatnio na jakość naszego życia, a niekoniecznie znajdujące swoje odzwierciedlenie w statystykach produktywności. Do innowacji zalicza się nie tylko produkty, usługi czy technologie, ale też procesy społeczne - idee, zachowania, postawy postrzegane jako nowe. Coraz ważniejsze staje się również sprzężenie zwrotne, w którym to określona dynamika tych przemian rzutuje na ludzką kreatywność, otwartość, zdolność do współpracy, czyli fundamentalne warunki rozwoju innowacyjności. Tym właśnie zagadnieniom, dotyczącym zarówno wpływu innowacji na tkankę społeczną - jednostki i grupy ludzi, jak i innowacji będących następstwem zachodzących przemian społecznych oraz nowych potrzeb i możliwości, poświęcona jest pierwsza część monografii. Wysokie oczekiwania innowacyjne z reguły idą w parze z różnymi działaniami wspierającymi krytyczne procesy i zjawiska z tego obszaru. Niektóre z nich opisane zostały w drugiej części książki. Należy do nich m.in. sztuczna inteligencja. Czy okaże się przełomową innowacją? Warto w tym przypadku zauważyć, że nauki kognitywne wchodzą już w fazę rozkwitu. Wysoka innowacyjność sektora finansowego, a w szczególności bankowego, w dziedzinie inżynierii finansowej doprowadziła 10 lat temu do jednego z największych kryzysów finansowych i gospodarczych, porównywalnego z Wielkim Kryzysem lat 30. XX wieku. Obecnie możemy obserwować wyłanianie się na horyzoncie nowej innowacyjnej fali w zakresie rozwoju tzw. fintechów, z którymi związane są zarówno liczne obawy, jak i nadzieje. Niezależnie od tych oczekiwań sektor bankowy w Polsce i na świecie czekają wielkie technologiczne przeobrażenia, co omówione zostało w trzeciej części książki. Innowacje rodzą nie tylko nowe oczekiwania, nadzieje i szanse, ale też zagrożenia. Przynoszą także wiele pytań, a odpowiedziom na nie towarzyszy dalszy szereg wątpliwości. Prezentowana książka ich nie rozwiewa. Skupia się bowiem nie na celu, a na drodze poznania innowacyjnych procesów tak, aby mogły być lepiej wykorzystane w rozwoju jednostek, firm i całych systemów gospodarczych. Monografia, którą Państwu przedkładamy, jest **jedenastą** pozycją z cyklu *Przedsiębiorstwo w globalnej gospodarce*. Od 2009 roku, nakładem Oficyny Wydawniczej SGH, ukazały się w tej serii następujące pozycje:

- 1) *Przedsiębiorstwo a kryzys globalny*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2009),
- 2) *Koszty transakcyjne*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2010),
- 3) *Uwarunkowania zmian kosztów transakcyjnych*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2010),
- 4) *Przedsiębiorstwo a narastająca niestabilność otoczenia*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2011),
- 5) *Ograniczanie niestabilności otoczenia przedsiębiorstw*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2011),
- 6) *Wymogi globalnej konkurencyjności przedsiębiorstw*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2012),
- 7) *Ekspansja polskich firm na rynki międzynarodowe*, red. Roman Sobiecki, Jerzy W. Pietrewicz (2012),
- 8) *Przedsiębiorstwo przemysłowe w Polsce*, red. Małgorzata Poniatowska-Jaksch, Roman Sobiecki (2014),

9) *Konkurencyjność przedsiębiorstw - aspekty międzynarodowe i sektorowe*, red. Małgorzata Poniatońska-Jaksch, Roman Sobiecki (2015),

10) *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. Małgorzata Poniatońska-Jaksch, Roman Sobiecki (2016). Pod tym wspólnym tytułem odbywają się również konferencje naukowe organizowane przez Instytut Rynków i Konkurencji w Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Niniejsza monografia, mająca na celu identyfikację problemów mikro- i makroekonomicznych oraz technologicznych, jest dziełem zbiorowym - w jej przygotowaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych dziedzin i dyscyplin naukowych, a także praktycy gospodarczy. Mamy nadzieję, że przedstawione autorskie ujęcia poszczególnych problemów wywołają dyskusję wśród Czytelników. Innowacje nie są bowiem modą, lecz koniecznością rozwoju cywilizacyjnego - zasilają społeczeństwo i gospodarkę przez długie lata i stają się nieodwracalne.

*Jerzy W. Pietrewicz
Roman Sobiecki*

Opis

Monografia [...] stanowi niewątpliwie oryginalne opracowanie, mieszczące się w szczególnie ważnym obszarze badawczym, jakim są relacje między procesami innowacyjnymi i społecznymi. Wypełnia pod tym względem istotną lukę na polskim rynku wydawnictw naukowych. Ponadto wysoki poziom merytoryczny pracy przesądza o tym, iż zasługuje ona na publikację. [...] Pozycja ta może okazać się zajmująca nie tylko dla specjalistów z dziedziny zarządzania (naukowców, studentów czy menedżerów), lecz także dla wszystkich osób zainteresowanych zrozumieniem kierunków najnowszych przemian społecznych.

dr hab. Bogusław Pławgo, prof. Uniwersytetu w Białymstoku

Spis treści

Wstęp

Część I

Innowacje jako klucz do rozwoju cywilizacyjnego

Jerzy W. Pietrewicz, Roman Sobiecki

Rozdział 1. Innowacje - konkurencyjna konieczność i szanse rozwoju

Stanisław Kowalczyk, Roman Sobiecki

Rozdział 2. Innowacje społeczne i polityczne - identyfikacja problemów

Stanisław Kowalczyk, Roman Sobiecki

Rozdział 3. Innowacje społeczne i polityczne wobec potrzeb rozwoju inkluzywnego

Małgorzata Bombol

Rozdział 4. Konsument a innowacje - sprzężenie zwrotne i synergia

Mirosław Grewiński

Rozdział 5. Cyfryzacja i innowacje społeczne - perspektywy i zagrożenia dla społeczeństwa

Część II

W poszukiwaniu innowacyjnego impetu

Małgorzata Godlewska

Rozdział 6. Finansowanie publiczne impulsem do innowacji

Krystyna Poznańska

Rozdział 7. Internacjonalizacja a innowacyjność przedsiębiorstw

Marta Gocłowska

Rozdział 8. Startup nową jakością procesów inwestycyjnych

Zbigniew R. Wierzbicki

Rozdział 9. Zmiany w zarządzaniu katalizatorem innowacyjności przedsiębiorstw i gospodarki

Marek Dziubiński, Tomasz Klemt

Rozdział 10. Sztuczna inteligencja - wyzwanie konkurencyjne przedsiębiorstw w XXI wieku

Część III

Innowacje finansowe rekonfigurujące rynek

Paweł Dec

Rozdział 11. Innowacyjne usługi finansowe

Przemysław Kondraciuk, Lech Kurkliński

Rozdział 12. Innowacyjny fenomen fintechów a konkurowanie z sektorem bankowym

Jacek Czarniecki

Rozdział 13. Wykorzystanie technologii blockchain w działalności przedsiębiorstw

Zakończenie